

פרדס השבוע

הרב דוד שושנה שליט"א



פרשת תצוה פורים תשפ"א

הוציאו לו במסכת יומא (דף מד,א) פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה לשון הרע בחשאי הוא.

וכן הוא בפירוש המיוחס לרבינו גרשום (ערכין שם): יבא דבר שבחשאי, קטורת שהיה עושה לפנים בהיכל, שאין אדם רשאי ליכנס לשם לראותו, ויכפר על מעשה חשאי לשון הרע שאומרים אותו בחשאי ובחדרי חדרים.

ועוד מוזכר ענין האחדות, כמו שמביא רש"י (ל,לד): וחלבנה. בשם שריחו רע, וקורין לו גלב"נא, ומנאה הכתוב בין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגודת תעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו.

וכך כתוב בכריתות (ו,ב):

א"ר חנא בר בונא א"ר שמעון חסידא כל תענית שאין בה מפושעי ישראל [שלא מצרפים אותם להתפלל עם הציבור] אינה תענית שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני קטרת.

[לרמז ששם שמים מתקדש בשעה שהרשעים חוזרים בתשובה ורוצים להתאגד ולהתנהג כמעשה הצדיקים פרישה או"ח סימן תריט, מובא במשנה ברורה, שער הציון ס"ק ד.]

אביי אמר מהכא (עמוס ט,ו) ואגודתו [כשכולם ביחד, אזי] על ארץ יסדה [שזו היא תכלית יסוד הארץ].

ג) פורים

וכן מצאנו ענין האחדות בפורים, כמו שכתוב בשפת אמת (פורים ט,תרמ"א):

איש יהודי יחידי כו' ע"ש במדרש. כי כשבני ישראל נעשין אגודה אחת אין לעמלק שליטה בהם. רק ברפידים. ולכן הלשין המן עם אחד מפורז ומפורד. שכל כח שלהם האחדות. ועתה הם מפורד. והאמת כן הי' על ידי החטאים נתעורר כח עמלק ואינו מניח להם להתאחד. ולכן נאמר כנוס את כל היהודים. להקהל ולעמוד על נפשם. הכל ע"י הכינוס והקהילה.

ומרדכי הצדיק איחה אותם ונתאחדו ע"י כי היה לו כח האחדות כנ"ל. לכן נק' יחידי. כלל כל היהודים. וכן בכל פורים מתעורר כח האחדות וע"ש זה קבעו המצות קריאה בצבור משפחה ומשפחה כו'. שבזמן הבית היו מתאחדים ממש במקום אחד. ועתה בגלות התאספות כל מקום ומקום בכח מצות אלו. משלוח מנות ומתנות לאביונים. הכל בעבור האחדות כנ"ל. וכן אומרים בראותם יחד תכלת מרדכי בכח האחדות כנ"ל.

וכן על הפסוק (ט,טז) ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמד על נפשם, (ועמד בלשון יחיד במקום ועמדו) פירש הגר"א: ועמד פ' באחדות גמור.

וכן בהמשך (ט,כג) וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, פירש הגר"א: וקבל היהודים פ' שכולם קבלו כאחד.

ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש לזכרון לפני ה' תמיד:

ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים והיו על לב אהרן בבאו לפני ה' ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני ה' תמיד: (כח,כט-ל)

א. האחדות

ועשו את האפד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חשב:

שתי כתפת הברת יהיה לו אל שני קצותיו וחבר:

וחשב אפדתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר:

ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל: ששה משמתם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית כתולדתם:

מעשה חרש אבן פתוחי חתם תפתח את שתי האבנים על שמת בני ישראל מסבת משבצות זהב תעשה אתם:

ושמת את שתי האבנים על כתפת האפד אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את שמותם לפני ה' על שתי כתפיו לזכרון: (כח,ו-יב)

ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו: (ל,א)

והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה: (ל,ז)

ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבנה זכה בד בבד יהיה: (ל,לד)

א) האפוד

האפוד מסמל על האחדות, כמו שמובא בשפתי כהן על התורה (רי' מרדכי הכהן מצפת, שהיה מגדולי המקובלים בין גורי האריז"ל וזהו מוקדם הרבה לרבינו הש"ך על השו"ע):

ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות הששה. דע שהיו כתובים על אבן שמאלית ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, ובאבן ימנית גד אשר יששכר זבולון יוסף בנימין, כדי שיבוא לימין הקורא ראובן שמעון לוי וכו', וגד ואשר יששכר זבולון וכו' לשמאל הקורא, כדי לכלול של ימין בשמאל ושל שמאל בימין לומר שכולם אחד.

והיו כ"ה אותיות בכל אבן כנגד כ"ה אותיות דשמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, כ"ה דשחרית וכ"ה דערבית, זהו ויפן כה וכה, כ"ה על אבן שמאלית כי משם מתחיל הקורא שהיא ימינו, וכן הלילה קודם ליום שנאמר (בראשית א,ה) ויהי ערב ויהי בוקר, וכ"ה על אבן ימנית.

ואמר ששה ואת שמות הששה הנותרים, הם כנגד שש תיבות של שמע, ושש של ברוך שם, והיו על כתפות האפוד, אפד במספר קטן אחד, ששם היחוד.

ב) הקטורת

וכן הקטורת הוא סימן של אחדות, שמכפר על לשון הרע (שמביא לפירוד) כמו שמובא בערכין טז,א (וכן בזבחים פח,ב וביומא מד,א):

דתניא ר' חנינא למדנו לקטרת שמכפרת דכתיב (במדבר יז,יב) ויתן את הקטרת ויכפר על העם ותנא דבי רבי ישמעאל על מה קטרת מכפרת על לשון הרע אמר הקב"ה יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי.

וכותב רש"י: שבחשאי. קטורת נעשית בהיכל בחשאי כדתניא בפרק

ב. שמחה

(א) אורים ותומים

ראינו קשר בין השמחה לאורים ותומים, כמו שמובא בשבת (קל"ט, א):
ואמר רבי מלאי בשכר (שמות ד, יד) וראך ושמח בלבו זכה לחשן המשפט על לבו.

וכן מובא במדרש רבה (פרשה ג, יז):

אמר רבי שמעון בן רבי יוסי הלב ששמח בגדלת אחיו ילכש אורים ותומים, שנאמר (שמות כח, ל): והיו על לב אהרן.

(ב) הקטורת

וכן הקטורת משמח כמו שכתוב בפירוש צרור המור (ל, א):
ועשית מזבח מקטר קטורת. הנה חתם מלאכת המשכן במזבח הקטורת. לפי שהוא הכלי היותר נבחר. זולת הארון שצוה בראשונה. לפי שהוא מכפר ומעשיר ומשמח. כאומרו (משלי כז, ט) שמן וקטורת ישמח לב.

(ג) פורים

וכן מוזכר במגילת אסתר (ט, כב):

כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים:

וכך כתוב ברמב"ן (ב"מ עח, ב):

ואין מדקדקין בדבר לומר עני זה ראוי ועני זה אינו ראוי אלא נותנין לכל כדי שיהו הכל שמחין עמנו בין ראוי בין שאינו ראוי, דימי משתה ושמחה כתיב ומשלוח מנות נמי כתיב וכן מצאתי בירושלמי פ"ק דמגילה אין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט ידו ליטול נותנין לו וכן מנהג בכל ישראל.

וכן מובא בריטב"א (מגילה ז, א):

פירשו בירושלמי שכל הפושט ידו ליטול יתנו לו לומר שנותנין לכל אדם ואין מדקדקין אם הוא עני וראוי ליתן לו שאין נתינה זו מדין צדקה גרידתא אלא מדין שמחה שהרי אף לעשירים יש לשלוח מנות.

ג. עד דלא ידע

כותב הבני יששכר (אדר ד, א):

על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור וכו' מהראוי לתת לב מה נשתנה קריאה שם המועד הזה מן כל השמות של כל המועדים שהשמות של כל המועדים נקראים על שם הנס היינו חג הפסח ע"ש הפסיחה והדילוג וכן השם הנקרא בתורה חג המצות על שלא הספיק בצקם של אבותינו וכו' ואכלו מצות חג הסוכות כי בסוכות הושבתי את ב"י וכו' וכן הוא מהראוי שיהיה המועד נקרא על שם הישועה והנס ולא ע"ש השעבוד והיסורין והצרות לשונאי ישראל ובכאן ותהי להיפך קראו שם המועד פורים ע"ש הפור אשר הפיל המן פור הוא הגורל להרע לישראל.

והנה עיין במאמר א' סימן ט' י' מ"ש ברמז דברי חז"ל הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר"ר ונתפרש שם עפ"י הקדמת מר"ן האריז"ל דיבר בקדשו כל החדשים הם בבחינת איברי הראש תשרי גלגולת מרחשון כסליו ב' אונים טבת שבט ב' עינים אדר"ר בחי' החוט"ם בו תלוי חוש הריח והנה כל החושים נזכרין אצל חטא אדה"ר משא"כ חוש הריח לא נזכר ע"כ כולם נתפגמו ונתגשמו בחטא אדה"ר משא"כ חוש הריח הוא דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף ע"כ זה החוש ינתן למלך המשיח והריח"ו ביראת י"י ולזה החוש נקרא כח המתקיים יותר מכל החושים כיון שלא נהנה כ"כ מחטא אדה"ר שע"י חטא אדה"ר נולד ההפסד לנבראים כי ביום אכלך ממנו וכו' משא"כ זה החוש נקרא לו ביותר כח המתקיים ע"ש בדברינו ותבין כמה עניינים אין מן הצורך לכפול הדברים.

ובזה תתבונן מפלאות תמים דעים הנה המ"ן הרשע הצר הצורר היה כחו מן הנחש הקדמוני אשר פיתה לאכול מן עץ הדעת כן הוא גרם בעצתו שיאכלו ישראל מסעודתו של אשורוש ונתחייבו שונאיהם של ישראל כמבואר בכתבי האריז"ל שהתעורר חטא אדה"ר ונקנס עליהם מיתה כמו על אדה"ר באכלו מן עה"ד והנה פעל ועשה היוצר כל הוא אלקינו אשר המן הרשע הפיל פור לאבד וכו' ולא מצא לגורלו רק חדש אדר"ר הוא בחי' החוט"ם אשר בו חוש הרי"ח והוא חוש המתקיים כי לא נפגם בחטא אדה"ר ע"כ תמצא אשר גם שמות הגואלים נקראים בשם בשמים הנבראים לחוש הרי"ח היינו מרדכי (מ"ר דרו"ר) אסתר (הדס"ה) ובוה תבין עפ"י פשוטו מה שנא' במרדכי ויצעק צעק גדול וכו' ולא נאמר מה אמר (כאשר דקדקו ג"כ חז"ל) אבל הוא כפשוטו מפני שהקול יפה לבשמים הבן הנה עי"ז שנפל הפור על אדר"ר נתבטל הצר הצורר וישראל קיימים לעד לעולם הבן:

אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי (מגילה ז, ב) אפשר לפרש לבסומי מלשון בשמים וכך כותב השפת אמת (פורים ח, תר"ח):

איתא בגמרא חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו'. שמעתי בזה מילין מפה קדוש מו"ז ז"ל לעלות עד למעלה מעה"ד טוב ורע. ואיני זוכר הדברים על בורין. אבל נראה תורף הדברים דכתיב עץ גבוה חמשים אמה והם כל מדריגות השערי טומאה שיש מ"ט פנים טמא כו'. כי כח של עמלק נמצא בכל המדריגות. אבל באמת שער הנ' של הקדושה. שם לא יש ב' הדרכים. רק כולו טוב. כי שם שורש האחדות. וע"י כתיב כאשר ירים משה ידו לשער הנ' ועץ החיים שהיא התורה. ולכן כשנתעורר כח מרע"ה שהוא שר התורה יש מפלה לעמלק. לכן איתא שבפורים קבלו התורה כו'. והיינו התגלות עץ החיים. ושם נק' דלא ידע בין ארור כו'. שאין שם שום אחיזה לסט"א כלל. כי הוא שורש האחדות כנ"ל:

בסומי הם הריחות מבשמים שנתמלא העולם בעשרת הדברות. ומו"ז ז"ל אמר רמז בשמים מר דרור מתרגמינין מרי דכי. ומרדכי הוא הארת מרע"ה שורש התורה:

כתוב בנפש החיים (שער א, בהג"ה):

והענין כי קודם החטא. עם כי ודאי שהיה בעל בחירה גמור להטות עצמו לכל אשר יחפוץ להטיב או להיפך ח"ו. כי זה תכלית כוונת כלל הבריאה. וגם כי הרי אח"כ חטא. אמנם לא שהיה ענין בחירתו מחמת שכחות הרע היו כלולים בתוכו. כי הוא היה אדם ישר לגמרי כלול רק מסדרי כחות הקדושה לבד. וכל עניניו היו כולם ישרים קדושים ומזוככים טוב גמור. בלי שום עירוב ונטיה לצד ההיפך כלל. וכחות הרע היו עומדים לצד וענין בפ"ע חוץ ממנו. והיה בעל בחירה ליכנס אל כחות הרע ח"ו כמו שהאדם הוא בעל בחירה ליכנס אל תוך האש. לכן כשרצה הס"א להחטיאו הוצרך הנחש לבא מבחוץ לפתוח. לא כמו שהוא עתה שהיצר המפתה את האדם הוא בתוך האדם עצמו. ומתדמה להאדם שהוא עצמו הוא הרוצה ונמשך לעשות העון ולא שאחר חוץ ממנו מפתהו.

ובחטאו שנמשך אחר פתוי הס"א. אז נתערבו הכחות הרע בתוכו ממש. וכן בהעולמות. וזהו עץ הדעת טוב ורע, שנתחברו ונתערבו בתוכו ובהעולמות הטוב והרע יחד זה בתוך זה ממש. כי דעת פי' התחברות כידוע.

לפי דברי ה"נפש החיים" אנו חיים עתה במצב של "דעת טוב ורע", עירוב בין הטוב והרע ושיאפתנו היא להגיע למצב שבו שוב יופרד ויבורר הטוב מהרע, ביור זה נעשה בכוחו של חוש הריח המעלה את ניצוצות הקדושה המוסתרים בתוך החומר. וכך אפשר לפרש חייב איניש לבסומי בפוריא, להעלות את ביסומן של הדברים הנשמיים עד למצב ד"לא ידע" בין ארור לברוך, עד "שיבורר הטוב מהרע", עד שיתוקן חטא עץ הדעת טוב ורע.

שיהא ריח טוב בפורים ע"י התורה וגמילות חסדים ואז יעלה בוסמו של יום ויהיה "לריח נוח אשה לה" "